

Sygn. akt IACa 414/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Monika Koba (spr)

Sędziowie: SA Mirosław Ożóg

SA Marek Machnij Protokolant: staż. Jan Kotula

po rozpoznaniu w dniu 18 września 2013 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w (...) w W.

przeciwko Archidiecezji (...) o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 19 grudnia 2012 r. sygn. akt XV C 529/12

I/ prostuje niedokładność w oznaczeniu powódki w rubrum i sentencji zaskarżonego wyroku w ten sposób, że człon nazwy powódki (...) ujmuje w cudzysłów,

II/ oddala apelację,

III/ zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy.

Sygn. akt I ACa 414/13

UZASADNIENIE

Powódka (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w (...)

w W. wniosła o zasądzenie od pozwanej Archidiecezji (...) kwoty 2.604.976 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 lipca 2008 r. tytułem bezpodstawnego wzbogacenia wynikającego ze zwrotu przez Skarb Państwa na rzecz pozwanej nienależnego podatku od towarów i usług, który pochodził od poprzednika prawnego powódki.

Pozwana Archidiecezja (...) wniosła o oddalenie powództwa jako zgłoszonego przez podmiot nielegitymowany czynnie, bezzasadnego i przedawnionego.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 19 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwana Archidiecezja (...) prowadziła działalność gospodarczą pod nazwą Wydawnictwo (...) (dalej WAG (...)). Na podstawie umowy o wykonywanie usług konsultingowych pozwana wystawiła (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością (dalej D.) następujące faktury VAT: (...) z dnia 25 czerwca 1999 r. na kwotę 2.440.000 zł, (...) z dnia 22 października 1999 r. na kwotę 1.147.776 zł, (...) z dnia 16 grudnia 1999 r. na kwotę 427.000 zł, (...)

z dnia 25 lutego 2000 r. na kwotę 2.440.000 zł, (...) z dnia 30 czerwca 2000 r. na kwotę 1.220.000 zł, (...) z dnia 28 sierpnia 2000 r. na kwotę 366.000 zł, 108/A/00 z dnia 30 października 2000 r. na kwotę 2.013.000 zł, 128/A/00 z dnia 1 grudnia 2000 r. na kwotę 1220000 zł, (...) z dnia 31 stycznia 2001 r. na kwotę 1.220.000 zł, (...) z dnia 28 lutego 2001 r. na kwotę 2.440.000 zł, 75/A/01 z dnia 18 czerwca 2001 r. na kwotę 2.135.000 zł, 134/A/01 z dnia 5 października 2001 r. na kwotę 488.000 zł.

Kwota wynikająca z wystawionych faktur co najmniej w zakresie podatku VAT została przez (...) na rzecz WAG S. M. zapłacona do końca 2001 r.

Jednocześnie Sąd Okręgowy ustalił, że Urząd Kontroli Skarbowej poczynawszy od lutego 2002 r. przeprowadził postępowanie kontrolne dotyczące prawidłowości rozliczenia należności budżetowych dotyczących działalności gospodarczej prowadzonej w ramach WAG S. M.. W konsekwencji przeprowadzonej kontroli Dyrektor Urzędu Kontroli Skarbowej wydał następujące decyzje dotyczące zwrotu podatku VAT na rzecz Archidiecezji (...)

1. decyzja nr (...) (...) z dnia 9 grudnia 2006 r., w której zakwestionowano następujące faktury: (...) z dnia 25 czerwca 1999 r. na kwotę 2.440.000 zł (podatek VAT w wysokości 440.000 zł), (...) z dnia 22 października 1999 r. na kwotę 1.147.776 zł (podatek VAT w wysokości 206.976 zł), (...) z dnia 16 grudnia 1999 r. na kwotę 427.000 zł (podatek VAT w wysokości 77.000 zł), (...) z dnia 25 lutego 2000 r. na kwotę 2.440.000 zł, (podatek VAT w wysokości 440.000 zł), (...) z dnia 30 czerwca 2000 r. na kwotę 1.220.000 zł. (podatek VAT w wysokości 22.000 zł), (...) z dnia 28 sierpnia 2000 r. na kwotę 366.000 zł (podatek VAT w wysokości 66.000 zł);
2. decyzja nr (...) z dnia 19 grudnia 2006 r., w której zakwestionowano fakturę (...) z dnia 1 grudnia 2000 r. na kwotę 1.220.000 zł (podatek VAT na kwotę 220.000 zł);
3. decyzja nr (...) z dnia 19 grudnia 2006 r., w której zakwestionowano faktury: (...) z dnia 31 stycznia 2001 r. na kwotę 1.220.000 zł (podatek VAT na kwotę 220.000 zł) i (...) z dnia 28 lutego 2001 r. na kwotę 2.440.000 zł (podatek VAT na kwotę 440.000 zł);
4. decyzja (...) z dnia 19 grudnia 2006 r., w której zakwestionowano fakturę (...) z dnia 18 czerwca 2001 r. na kwotę 2.135.000 zł (podatek VAT na kwotę 385.000 zł);
5. decyzja nr (...) z dnia 19 grudnia 2006 r., w której zakwestionowano fakturę (...) z dnia 5 października 2001 r. na kwotę 488.000 zł (podatek VAT na kwotę 88.000 zł).

Według ustaleń Sądu pierwszej instancji na podstawie opisanych szczegółowo decyzji została pozwanej przez Skarb Państwa zwrócona w transzach w okresie od 2 marca 2007 r. do 13 marca 2007 r. kwota 2.604.976 zł obejmująca nienależny podatek VAT wynikający z transakcji pomiędzy pozwaną a poprzednikiem prawnym powódki.

(...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ulegała przekształceniu w spółkę akcyjną, a następnie zmieniła firmę na (...) Spółka Akcyjna. W sierpniu 2006 r. Sąd Rejonowy w Koszalinie ogłosił upadłość (...) Spółki Akcyjnej.

(...) SA ((...) SA) były prowadzone postępowania podatkowe, których konsekwencją było wydanie w okresie od 30 września 2003 r. do 29 sierpnia 2005 r. decyzji ustalających zobowiązania podatkowe przy uwzględnieniu pomniejszenia podatku naliczonego o kwotę podatku VAT objętego zakwestionowanymi fakturami wystawionymi przez pozwaną.

Jak ustalił Sąd Okręgowy (...) SA w upadłości w marcu 2008 r. złożyła wniosek o zawezwanie do próby ugodowej K. Arcybiskupiej w (...) co do zapłaty kwoty 16.458.776 zł stanowiącej zwrot płatności dokonanych na podstawie zakwestionowanych w ramach postępowania kontrolnego faktur. Do zawarcia ugody nie doszło wobec niestawiennictwa wezwanego.

Następnie Syndyk Masy Upadłości (...) SA ogłosił publicznie o sprzedaży pakietu wierzytelności przysługujących (...) Spółce Akcyjnej w upadłości, w tym wierzytelności wobec pozwanej. Powódka w dniu 28 kwietnia 2009 r. zawarła

z Syndykem Masy Upadłości (...) SA umowę cesji wierzytelności, której przedmiotem było szereg wierzytelności, w tym wierzytelność opisana jako:

„wierzytelność z tytułu nienależnego świadczenia lub bezpodstawnego wzbogacenia w stosunku do Archidiecezji (...) w (...), prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą Wydawnictwo (...) w G. (...) w kwocie głównej 16.458.776 zł (...). Wierzytelność wynika z następujących faktur: (...)”. Tu następuje wymienienie faktur wystawionych przez Archidiecezję (...)(jako sprzedawcę usług) na rzecz (...) SA (jako nabywcę), które następnie zostały zakwestionowane w postępowaniu Urzędu Kontroli Skarbowej. Dla obu stron umowy cesji jednoznaczne było to, że chodzi o wierzytelności (...) SA (...) wobec pozwanej w związku z transakcjami objętymi fakturami, nie zaś odwrotnie.

Wnioskiem z dnia 20 lipca 2009 r. powódka wezwała pozwaną do próby ugodowej, której przedmiotem była kwota 16.458.776 zł. Następnie wnioskiem z dnia 23 listopada 2009 r. powódka wystąpiła przeciwko pozwanej z wnioskiem o zawezwanie próby ugodowej co do kwoty 2.967.976 zł. Do zawarcia ugody nie doszło.

Według ustaleń Sądu Okręgowego Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej decyzją z dnia 21 czerwca 2010 r. utrzymaną w mocy decyzją z dnia 9 września 2010 r. stwierdził nieważność decyzji Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej (...) (...) z dnia 19 grudnia 2006 r., w wykonaniu której zwrócono pozwanej podatek VAT w kwocie 2.159.377,05 zł. W związku z tym został wystawiony administracyjny tytuł wykonawczy SM (...), na podstawie którego prowadzone jest postępowanie egzekucyjne przeciwko pozwanej. Toczą się postępowania administracyjne i sądowno-administracyjne wywołane złożeniem przez pozwaną wniosku o umorzenie egzekucji.

Sąd Okręgowy wskazał, że stan faktyczny ustalił na podstawie złożonych przez strony do akt sprawy odpisów dokumentów urzędowych szczegółowo opisanych w motywach rozstrzygnięcia. Treść umowy przelewu wierzytelności zawartej pomiędzy syndykem (...) SA a powódką ustalił na podstawie dokumentów prywatnych w postaci umowy przelewu wierzytelności z załącznikami, protokołu posiedzenia Rady Wierzycieli i uchwały w przedmiocie wyrażenia zgody na zawarcie umowy cesji oraz zeznań świadków J. K. (2) i D. S., którym w pełni dał wiarę.

Sąd Okręgowy oddalił wnioski dowodowe o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego J. K. (3), zeznań świadków P. T., T. Ł., J. S., A. P., S. Z., albowiem dowody te zostały zawnioskowane na okoliczność wybycia się przez pozwaną wzbogacenia, tymczasem wobec stwierdzenia braku pozostałych przesłanek dla uwzględnienia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia uznał, że przeprowadzenie tych dowodów jest zbędne.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał powództwo za bezzasadne.

W oparciu o treść umowy przelewu wierzytelności zawartej pomiędzy syndykem (...) SA a powódką, która w sposób jednoznaczny określała przedmiot cesji, uznał za bezzasadny podniesiony przez pozwaną zarzut braku legitymacji czynnej powódki.

Analizując spełnienie w stanie faktycznym sprawy przesłanek bezpodstawnego wzbogacenia stanowiącego podstawę żądania pozwu uznał, iż pozwana uzyskując na skutek decyzji administracyjnych kwoty pieniężne odpowiadające wartości nienależnie pobranego podatku VAT uzyskała korzyść majątkową, zwiększyły się bowiem jej aktywa. Poprzednik prawny powódki został natomiast zubożony poprzez przekazanie pozwanej kwoty podatku od towarów i usług wraz z należnością za świadczenia wynikające z umowy jak i poprzez zwiększenie jego zobowiązania podatkowego na skutek przeprowadzonej kontroli i zmniejszenia wartości VAT naliczonego, od zakwestionowanych transakcji z pozwaną. Powódka w ocenie Sądu Okręgowego nie przedstawiła jednak dostatecznie precyzyjnych twierdzeń co do tego, o jaką kwotę wzrosło zobowiązanie jej poprzednika prawnego w związku z kontrolą i decyzjami ustalającymi wysokość zobowiązania podatkowego, jeżeli z tym zdarzeniem wiązać jej zubożenie.

Mimo uznania, iż po stronie pozwanej doszło do wzbogacenia, a po stronie poprzednika prawnego powódki do zubożenia Sąd Okręgowy przyjął, iż analizowane wzbogacenie i zubożenie nie mają wspólnego źródła wynikającego

z jednego zdarzenia, jak tego wymaga instytucja bezpodstawnego wzbogacenia i nie zachodzi między nimi związek, o jakim mowa w art. 405 kc.

Powódka wskazywała bowiem, że źródłem wzbogacenia pozwanej i zubożenia poprzednika prawnego powódki są dwa odrębne zdarzenia: zwrot podatku VAT przez Skarb Państwa i przekazanie środków na podatek VAT w związku z zapłatą za świadczenia objęte umową, względnie wzrost zobowiązania podatkowego wobec wydania decyzji administracyjnych po kontroli poprzednika prawnego powódki. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, już istnienie odrębnych zdarzeń decydujących o odpowiednio wzbogaceniu i z drugiej strony o zubożeniu, eliminuje związek pomiędzy wzbogaceniem a zubożeniem wymagany normą określoną w art. 405 kc. Skoro zubożenie i wzbogacenie mają swe źródło w innych zdarzeniach to nie zachodzi pomiędzy nimi związek tego rodzaju, że wzbogacenie następuje kosztem zubożonego. W ocenie Sądu pierwszej instancji okoliczność, że decyzje skutkujące zwrotem podatku VAT na rzecz pozwanej i decyzje w przedmiocie wzrostu zobowiązania podatkowego poprzednika prawnego powódki mają „wspólny mianownik” w postaci zakwestionowania rozliczeń na podstawie faktur wystawionych przez pozwaną nie jest dostatecznym usprawiedliwieniem dla przyjęcia tożsamości zdarzeń skutkujących odpowiednio wzbogaceniem i zubożeniem stron.

Jednocześnie Sąd Okręgowy zważył, że gdyby nie wydano decyzji administracyjnych skutkujących zwrotem podatku VAT pozwanej, to poprzednik prawny powódki i tak byłby pozbawiony kwoty tego podatku, gdyż wcześniej dokonał przekazania środków z nim związanych pozwanej. Z kolei, gdyby źródłem wzbogacenia-zubożenia miało być przekazanie środków przez poprzednika prawnego powódki na zapłatę podatku VAT przez pozwaną, to z pewnością nastąpiłoby zubożenie po jego stronie i wzbogacenie po stronie pozwanej (transfer majątkowy) lecz wówczas oceny wymaga kwestia bezpodstawności takiego transferu. Wreszcie gdyby za źródło zubożenia uznać powstanie zobowiązania podatkowego na skutek decyzji administracyjnych wydanych po przeprowadzeniu kontroli u poprzednika prawnego powódki, to powstałe w ten sposób zubożenie pozostaje bez związku ze wzbogaceniem pozwanej. Decyzje skutkujące zwiększeniem zobowiązania podatkowego poprzednika prawnego powódki zostały wydane niezależnie od dokonanego zwrotu podatku VAT na rzecz pozwanej. Poza tym, zdaniem tego Sądu, brak było dostatecznych twierdzeń i dowodów w niniejszym postępowaniu, że zwiększone zobowiązanie podatkowe zostało rzeczywiście zapłacone.

Reasumując, w ocenie Sądu pierwszej instancji pomiędzy wzbogaceniem pozwanej a zubożeniem powoda nie zachodził związek tego rodzaju, że wzbogacenie nastąpiło „kosztem zubożonego”. Brak wymaganego związku pomiędzy zubożeniem a wzbogaceniem powodował, że roszczenie powódki nie zasługiwało na uwzględnienie w świetle bezpodstawnego wzbogacenia uregulowanego w art. 405 kc, na którym powódka opierała swoje żądanie.

Weryfikując zaś zasadność powództwa w kontekście instytucji nienależnego świadczenia z art. 410 § 1 i 2 kc zważył Sąd Okręgowy, że świadczenie spełnione w wykonaniu nieważnej umowy jest świadczeniem nienależnym i podlega zwrotowi jako korzyść majątkowa uzyskana kosztem innej osoby. Rozstrzygając powstały między stronami spór co do charakteru świadczenia polegającego na przekazaniu środków tytułem podatku VAT w związku z zakupem usług Sąd Okręgowy podzielił stanowisko pozwanej, że na gruncie prawa cywilnego kwota podatku VAT przekazywana w związku z zapłatą za nabycie prawa lub usługi jest elementem ceny. Zasadę jednolitości ceny wyraża art. 3 ust. 1 pkt 1. ustawy o cenach, zgodnie z którym przez cenę należy rozumieć wartość wyrażoną w jednostkach pieniężnych, którą kupujący jest obowiązany zapłacić przedsiębiorcy za towar lub usługę. W cenie uwzględnia się podatek od towarów i usług oraz podatek akcyzowy, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów sprzedaż towaru (usługi) podlega obciążeniu podatkiem od towarów i usług lub podatkiem akcyzowym. Poza tym obowiązek przekazania środków na pokrycie podatku VAT powstaje niezależnie od tego, czy sprzedający faktycznie pokryje z tych środków VAT należny tj. przekaże je urzędowi skarbowemu.

Przyjęcie tego stanowisko prowadziło do wniosku, że przekazanie przez poprzednika prawnego powódki na rzecz pozwanej środków na zapłatę podatku VAT winno być traktowane jako zapłata ceny, czyli wykonanie świadczenia wynikającego z umowy. Ocena tego, czy świadczenie to ma charakter świadczenia nienależnego zależało od przesłanek określonych w art. 410§2kc. W niniejszej sprawie nienależność świadczenia była łączona z pozornością czynności

prawnych znajdujących swe odzwierciedlenie w wystawionych fakturach. Strona powodowa eliminując instytucję nienależnego świadczenia jako podstawę dochodzenia swoich roszczeń nie przedstawiła zdaniem Sądu Okręgowego dostatecznych twierdzeń i dowodów, które by pozwalały na przesądzenie o pozorności czynności prawnych będących źródłem zobowiązań, w wyniku których doszło do transferu środków obejmujących podatek VAT.

Dalej Sąd pierwszej instancji zważył, że przy założeniu jednak, że świadczenie obejmujące zapłatę ceny zawierającej podatek VAT zostało spełnione w wykonaniu zobowiązania wynikającego z czynności prawnej pozornej, to podniesiony przez pozwaną zarzut przedawnienia zasługiwał na uwzględnienie.

W tym zakresie powołał art. 118 kc i art. 120 § 1 kc i wskazał, że poprzednik prawny powódki oraz pozwana prowadziły działalność gospodarczą, zaś zawarta pomiędzy nimi umowa w ramach której były wystawiane faktury VAT obejmowała sferę działalności gospodarczej obu podmiotów. Zastosowanie będzie mieć zatem 3-letni termin przedawnienia. Roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia jest roszczeniem bezterminowym i staje się wymagalne zgodnie z art. 455 niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do jego wykonania. Oznacza to, że bieg terminu przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia rozpoczyna się od dnia, w którym uprawniony najwcześniej mógł wezwać dłużnika o zwrot świadczenia.

W odniesieniu do należności wynikających z poszczególnych faktur bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia przekazania pozwanemu przez poprzednika prawnego powódki środków tytułem zapłaty ceny wraz z podatkiem VAT. Ostatnia faktura była wystawiona w dniu 5 października 2001 r. z terminem zapłaty 21 dni. Przedawnienie co do ostatniej należności rozpoczęło więc bieg w dniu 27 października 2001 r i nastąpiło najpóźniej z dniem 27 października 2004 r. W tym okresie nie były podejmowane czynności, które mogły skutkować przerwaniem biegu przedawnienia. Upływ okresu przedawnienia pozwala dłużnikowi na skuteczne uchylenie się od zaspokojenia roszczenia (art. 117 § 2 kc), co pozwana uczyniła podnosząc zarzut przedawnienia.

Sąd pierwszej instancji uznając zatem, że żądanie powódki nie znajdowało uzasadnienia w instytucji bezpodstawnego wzbogacenia, zaś nawet oparte na instytucji zwrotu nienależnego świadczenia uległo przedawnieniu – powództwo oddalił. O kosztach procesu orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sporu obciążając nimi powódkę.

Od powyższego wyroku apelację wniosła powódka, zaskarżając go w całości i zarzucając:

1. naruszenie art. 405 kc przez jego błędną interpretację i przyjęcie, że w ustalonym stanie faktycznym sprawy nie zachodzi pomiędzy faktem zubożenia powódki (jej poprzednika prawnego) a wzbogaceniem pozwanej związek, o jakim mowa we wskazanym przepisie, stanowiącym podstawę zasądzenia zwrotu wzbogacenia oraz przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że zgodnie z przywołanym przepisem istnieje konieczność istnienia tożsamości zdarzeń skutkujących odpowiednio wzbogaceniem i zubożeniem stron, nie jest zaś wystarczające istnienie tożsamości wartości stanowiącej wzbogacenie, która to wartość mimo „wędrówki” przez cudze majątki zachowuje swoją tożsamość pozwalającą na stwierdzenie, że wyszła z majątku zubożonego i trafiła jako taka do majątku wzbogaconego;
2. naruszenie art.410kc, art.405kc w zw.z art.120kc przez przyjęcie, że w przypadku traktowania roszczenia materialnego powódki jako przypadku tzw. świadczenia nienależnego (szczególnego przypadku bezpodstawnego wzbogacenia) roszczenie powódki (jej poprzednika prawnego) stało się wymagalne w dacie spełnienia świadczenia zakwestionowanego następnie przez organy skarbowe, nie zaś w dacie w której zostały spełnione wszystkie przesłanki skutkujące powstaniem roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, a więc również faktu wzbogacenia, co nastąpiło w dacie zwrotu nienależnego podatku VAT na rzecz pozwanej; w konsekwencji powyższe skutkowało błędnym zastosowaniem przepisów dotyczących ustalenia początku biegu terminu przedawnienia roszczenia;
3. błędne ustalenia faktyczne polegające na przyjęciu, że wzbogacenie pozwanej nastąpiło w dacie spełnienia przez poprzednika prawnego powódki świadczenia w zakresie podatku VAT (stanowiącego część ceny), zakwestionowanego następnie przez organy skarbowe, mimo że w tej dacie pojawiło się po stronie pozwanej zobowiązanie podatkowe skutkujące koniecznością zapłacenia (rozliczenia) podatku VAT i nie sposób w tej sytuacji przyjmować, że mamy do czynienia ze wzbogaceniem; nie uznanie zaś, że wzbogacenie pozwanej nastąpiło dopiero w momencie zwrotu przez

organy skarbowe na rzecz pozwanej podatku VAT po ustaleniu przez organy skarbowe, że podatek był nienależny, co stanowiło następstwo zakwestionowania ważności czynności prawnych pomiędzy pozwanym a poprzednikiem prawnym powoda; wskazane błędne ustalenie faktyczne miało wpływ na ustalenie daty wymagalności roszczenia poprzednika prawnego powódki wobec pozwanej, a w konsekwencji na ustalenie początku biegu terminu przedawnienia.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kwoty dochodzonej pozwem wraz z odsetkami ustawowymi oraz kosztami procesu za pierwszą i drugą instancję.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego. Z ostrożności procesowej, na wypadek przyjęcia przez Sąd II Instancji, iż w sprawie istnieją przesłanki dla roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia na podstawie art.380 kpc wniosła o rozpoznanie postanowienia Sądu Okręgowego z 7 grudnia 2012r oddalającego wnioski dowodowe pozwanej i na zasadzie art.382 kpc wniosła o ich przeprowadzenie w postępowaniu apelacyjnym.

Powódka wniosła o oddalenie wniosków dowodowych pozwanej sformułowanych w odpowiedzi na apelację.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i czyni je podstawą również własnego rozstrzygnięcia. Wbrew zarzutom apelacji podstawa faktyczna zaskarżonego orzeczenia została ukształtowana niewadliwie. Ustalenia stanowiące podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku znajdują oparcie w dokumentach urzędowych i prywatnych szczegółowo opisanych w motywach rozstrzygnięcia, które nie były w toku postępowania przez strony kwestionowane.

Skarżąca w zakresie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia zarzuciła jedynie wadliwe ustalenie, iż wzbogacenie pozwanej w zakresie stanowiącego część ceny podatku od towarów i usług nastąpiło w dacie spełnienia przez poprzednika prawnego powódki tego świadczenia, a nie w dacie zwrotu podatku przez organa podatkowe, na skutek zakwestionowania ważności czynności prawnej między pozwaną, a poprzednikiem prawnym powódki.

Stawiany zarzut nie dotyczy w istocie błędnych ustaleń faktycznych, lecz wniosków wyciągniętych przez Sąd na bazie niewadliwych ustaleń w zakresie daty powstania wzbogacenia po stronie pozwanej i w konsekwencji ustalenia początku biegu terminu przedawnienia, powinien być on więc postawiony i rozpatrzony w płaszczyźnie zarzutów naruszenia prawa materialnego. Fakty będące podstawą wyrażenia przez Sąd Okręgowy kwestionowanego przez skarżącą stanowiska, w postaci dat zawarcia spornych transakcji i przekazania na ich poczet części ceny w postaci podatku od towarów i usług oraz daty zwrotu podatku na rzecz pozwanej jako nienależnego były między stronami niesporne, ustalone zostały przez Sąd Okręgowy na podstawie dokumentów i nie są przez skarżącą kwestionowane.

Sąd Apelacyjny dodatkowo ustala, iż decyzje Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w G. z 19 grudnia 2006r o zwrocie podatku od towarów i usług jako nienależnego, zostały wydane po przeprowadzeniu postępowania kontrolnego w Archidiecezji(...) zakresie rzetelności deklarowanych podstaw opodatkowania oraz prawidłowości obliczania i wpłacania podatku od towarów i usług, przy czym kontrolą objęto również transakcje WAG S. M. ze spółką z ograniczoną odpowiedzialnością (...). W toku kontroli ustalono, iż WAG S. M. wystawiła na rzecz spółki (...) szereg faktur dokumentujących sprzedaż usług konsultingowych i doradczych, które faktycznie nie były realizowane, wydawnictwo to do świadczenia tego rodzaju usług nie było przygotowane pod względem organizacyjnym i funkcjonalnym i nie zamierzało ich świadczyć. W ramach wystawionych faktur spółka (...) dokonywała zapłaty na konto WAG S. M., a następnie uzyskiwała zwrot kwoty wykazanej w fakturze pomniejszonej o tzw. prowizję od 5 do 10% oraz podatek od towarów i usług, który był odprowadzany przez WAG S. M. do Urzędu Skarbowego. Umowy te służyły pomniejszeniu zobowiązań (...) spółki (...) i innych podmiotów uczestniczących w transakcjach, poprzez

wystawianie fikcyjnych faktur nie dokumentujących rzeczywistych transakcji, przy wykorzystaniu statusu pozwanej, która jako kościelna osoba prawna posiadała zwolnienia podatkowe.

W rezultacie w toku kontroli przyjęto, iż wobec wystawienia fikcyjnych faktur nie dokumentujących rzeczywistej sprzedaży, brak było realizacji czynności podlegającej opodatkowaniu, co powoduje, iż obowiązek podatkowy w zakresie podatku od towaru i usług nie powstał, co skutkowało zwrotem wpłaconego podatku jako nienależnego.

Dowód: decyzje Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w G. z 19 grudnia 2006r (k.46-89,126-154,159-194,206-248,255-285).

Przed Sądem Okręgowym w Gdańsku prowadzone jest postępowanie z powództwa Skarbu Państwa- Naczelnika II Urzędu Skarbowego w G. o zapłatę kwoty 6.679.681 zł tytułem zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia przeciwko Archidiecezji (...) w związku z wypłaceniem oprócz nienależnego podatku w oparciu o w/w decyzje także odsetek od dnia powstania nadpłaty, zamiast zgodnie z obowiązującymi przepisami od dnia wydania decyzji stwierdzającej nadpłatę.

(bezsporne, ponadto pozew z 23 października 2009r w sprawie IC 44/10 aktualnie XV C 192/12 Sądu Okręgowego w Gdańsku w kopercie załączonej do akt sprawy). W sprawie tej powódka zgłosiła interwencję uboczną, jednak opozycja stron przeciwko jej zgłoszeniu została uwzględniona wobec stwierdzenia, iż powódka nie ma interesu prawnego w przystąpieniu do sprawy w charakterze interwenienta ubocznego, skoro przedmiotem sprawy jest wypłacone oprocentowanie nadpłaty podatku od towarów i usług czego nie obejmowała umowa cesji (bezsporne).

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Okręgowego, iż powódka jest legitymowana czynnie w sprawie. Umowa cesji zważywszy na jej przedmiot w sposób dostatecznie precyzyjny określa wierzytelność jako obejmującą żądanie w ramach podstawy prawnej wytoczonego powództwa odwołując się wprost do wierzytelności z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia lub nienależnego świadczenia, związanej z wystawionymi przez pozwaną fakturami objętymi sporem (umowa przelewu wierzytelności z załącznikiem k.19-24).

Podziela także stanowisko tego Sądu, iż powództwo nie zasługuje na uwzględnienie zarówno w przypadku rozpatrywania jego zasadności na podstawie przepisów ogólnych o bezpodstawnym wzbogaceniu (art.405 kc) jak i nienależnym świadczeniu (410 kc).

Wnosząc pozew powódka oparła go na treści art.405 kc, w oderwaniu od przepisów o nienależnym świadczeniu i na tej podstawie prawnej wykazywała jego zasadność i terminowe zgłoszenie. W związku z powyższym twierdziła, iż zubożenie jej poprzednika prawnego powstało wprawdzie w dacie przekazania należności pieniężnych tytułem podatku od towarów i usług na rzecz pozwanej, ale wzbogacenie pozwanej miało miejsce dopiero w dacie zwrotu na jej rzecz nienależnego podatku i od tej daty roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia stało się wymagalne. Koncepcja ta nie uwzględnia, iż kodeks cywilny ujmuje nienależne świadczenie jako szczególny przypadek bezpodstawnego wzbogacenia, przy czym zachowane wyodrębnienie wiąże się z okolicznością, iż wzbogacenie ma swoje źródło w woli zubożonego. Inaczej rzecz ujmując do powstania nienależnego świadczenia dochodzi na skutek celowego działania dłużnika, zmierzającego do zwolnienia się z długu i zgodnie z treścią zobowiązania, służącego jego wykonaniu, co obejmuje również wykonanie nieważnej czynności prawnej. Sytuacja taka występuje w rozpoznawanej sprawie, poprzednik prawny powódki świadczył bowiem dobrowolnie na rzecz pozwanej w ramach łączącego te strony stosunku prawnego. Świadczenie jest przy tym nienależne jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 14 marca 1973r, III CRN 33/73, Lex nr 7231) co rodzi kondykcję opartą na nieważności czynności prawnej (conditio sine causa).

Nie jest jednak możliwe jak to czyni skarżąca zastosowanie jako podstawy prawnej zwrotu art.405 kc zamiast lub obok przepisów o nienależnym świadczeniu. Przepisy ogólne o bezpodstawnym wzbogaceniu mogą mieć zastosowanie jedynie gdy przesunięcie majątkowe nie jest efektem świadczenia między stronami lub roszczenie kierowane jest do innego podmiotu niż strona stosunku prawnego. W konsekwencji nie jest możliwe oparcie żądania na treści art.405 kc w sytuacji, gdy nie uda się jego oparcie na przepisach o nienależnym świadczeniu przy tak samo określonym

przedmiocie i podmiocie. Gdy do wzbogacenia doszło w wyniku świadczenia przypadek taki musi być analizowany pod kątem nienależnego świadczenia, natomiast nie może tu wystarczyć powołanie się na ogólną hipotezę z art. 405 kc jak to czyni skarżąca. W orzecznictwie Sądu Najwyższego i doktrynie przyjmuje się, iż podział na przypadki nienależnego świadczenia i bezpodstawnego wzbogacenia w inny sposób, ma charakter ścisły i z jednego zdarzenia między tymi samymi podmiotami może powstać albo roszczenie ogólne z 405 kc albo kondykcja z 410 kc (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2011r, V CSK 483/10, Lex nr 1102551).

Powódka usiłowała przy tym wywodzić bezpodstawne wzbogacenie ze zwrotu podatku na rzecz pozwanej, abstrahując od stosunku prawnego łączącego strony. Tymczasem zwrot podatku jest zdarzeniem z zakresu prawa podatkowego pozostającym bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, skoro źródłem wzbogacenia pozwanej jest przedawnienie roszczenia poprzednika prawnego powódki z nienależnego świadczenia, a nie zwrot podatku od towaru i usług na rzecz pozwanej znajdującej swą podstawę prawną w decyzji administracyjnej.

Pozwana zobligowana była do zwrotu świadczenia spełnionego na mocy nieważnej czynności prawnej również w zakresie odprowadzonego jako część ceny podatku od towaru i usług i nie mogłaby powoływać się na wyzbycie wzbogacenia z uwagi na odprowadzenie podatku na rzecz Skarbu Państwa, skoro wyzbywając się korzyści powinna się liczyć z obowiązkiem zwrotu (art. 409 kc). Z perspektywy poprzednika prawnego powódki odprowadzenie części ceny na pokrycie nienależnego podatku od towarów i usług dla bytu roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia pozbawione było zatem istotnego znaczenia.

Nie do zaakceptowania jest stanowisko, iż wymagalność roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia wystąpiła dopiero w dacie zwrotu podatku przez organ podatkowy, po wykryciu procederu stron polegającego na wystawianiu „pustych” faktur, oznaczało by to bowiem, że roszczenie powstaje nie w momencie przekazania świadczenia na podstawie nieważnej umowy, lecz w dacie, gdy stronie odprowadzającej takie świadczenie przestanie to odpowiadać wobec wykrycia i zakwestionowania tej praktyki przez organ podatkowy.

Wobec niemożności oparcia przez powódkę żądania na przepisach ogólnych o bezpodstawnym wzbogaceniu pozbawiony znaczenia jest zarzut apelacji dotyczący błędnej wykładni art. 405 kc przez przyjęcie, iż w świetle tego przepisu istnieje konieczność wykazania tożsamości zdarzeń skutkujących odpowiednio wzbogaceniem i zubożeniem stron. W związku z powyższym wskazać jedynie należy, iż Sąd Apelacyjny uznaje, iż formuła przyjęta w kodeksie cywilnym, iż wzbogacenie ma nastąpić kosztem zubożonego, a nie z jego majątku, stwarza podstawy do wniosku, iż przesłanki związku między wzbogaceniem a zubożeniem nie należy pojmować, jak trafnie podnosi skarżąca, w duchu rygorystycznie pojmowanej bezpośredniości transferu, a tym samym wykorzystywać w celu ograniczenia zobowiązania zwrotu. W konsekwencji podziela prezentowany w doktrynie pogląd, iż decydująca będzie możliwość ustalenia czy mimo wędrowki przez cudze majątki wartość stanowiąca wzbogacenie zachowuje swoją tożsamość pozwalającą na stwierdzenie, że wyszła z majątku zubożonego i trafiła do majątku wzbogaconego. Trafne stanowisko skarżącej w tym zakresie pozostaje jednak bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Ogólne przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia należy bowiem rozumieć specyficznie w przypadku nienależnego świadczenia. Sam fakt spełnienia nienależnego świadczenia uzasadnia roszczenie kondykcyjne, które powstaje już z tą chwilą. W tym wypadku nie zachodzi potrzeba badania, czy i w jakim zakresie świadczenie wzbogaciło osobę, na rzecz której świadczenie zostało spełnione (*accipiens*), jak również czy majątek spełniającego świadczenie (*solvens*) uległ zmniejszeniu. Uzyskanie nienależnego świadczenia wypełnia bowiem przesłankę powstania wzbogacenia, a spełnienie tego świadczenia przesłankę zubożenia. Z chwilą spełnienia świadczenia nienależnego powstaje roszczenie kondykcyjne, którego treścią jest obowiązek dokonania czynności faktycznej lub prawnej, stanowiącej świadczenie przeciwne do spełnionego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001r, V CKN 769/00, OSNC 2001/11/166; i z dnia 24 listopada 2011r, I CSK 66/11, Lex nr 1133784). Nie można się zatem zgodzić ze skarżącą jakoby jej poprzednik prawny nie mógł domagać się zwrotu świadczenia w dacie jego dokonania, a dopiero po zwrocie na rzecz pozwanej podatku od towarów i usług na podstawie decyzji z 19 grudnia 2006r oraz po dokonanej w toku kontroli skarbowej korekty jego rozliczeń podatkowych w zakresie podatku od towarów i usług.

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy roszczenie kondykcyjne poprzednika prawnego powódki powstało już w dacie zawarcia pozornej umowy i przekazania na jej podstawie środków na uregulowanie podatku od towarów i usług, a nie w dacie gdy pozwana uzyskała zwrot podatku od Skarbu Państwa. Jednocześnie podnoszony przez powódkę aspekt wzbogacenia wywodzony ze zwrotu podatku i czasokres jego powstania nie ma żadnego znaczenia dla daty powstania roszczenia kondykcyjnego z tytułu nienależnego świadczenia.

Stosunek obligacyjny łączący pozwaną z poprzednikiem prawnym powódki również w zakresie podatku od towarów i usług poddany jest regulacjom prawa cywilnego ze wszystkimi konsekwencjami które z tego wynikają. Wartość uzyskanej przez pozwaną korzyści majątkowej w ramach pozornej umowy obejmowała z cywilistycznego punktu widzenia także podatek od towarów i usług. Podatek ten jest bowiem częścią wynagrodzenia za świadczone usługi i należny jest tylko wtedy gdy usługa została spełniona na podstawie ważnej umowy. Zgodnie z art. 3 ust.1 pkt 1 ustawy z 5 lipca 2001r o cenach (Dz.U.Nr 97, poz 1050 ze zm) cena oznacza wartość wyrażoną w jednostkach pieniężnych, którą kupujący jest obowiązany zapłacić odbiorcy za towar i usługę; w cenie uwzględnia się podatek od towarów i usług, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów sprzedaż towaru (usługi) podlegała obciążeniu tym podatkiem. Wartość spełnionych przez poprzednika prawnego powódki świadczeń, łącznie z naliczonym podatkiem od towarów i usług określała wartość uzyskanej przez pozwaną korzyści majątkowej, a jednocześnie wartość zubożenia poprzednika prawnego powódki. W tych warunkach z chwilą spełnienia przez poprzednika prawnego powódki nienależnego świadczenia powstało roszczenie kondykcyjne obejmujące obowiązek zwrotu uzyskanych świadczeń łącznie z zawartym w cenie tych świadczeń podatkiem od towarów i usług. Jeżeli podatek został przez usługodawcę niewłaściwie obliczony i pobrany w cenie usługi to powstaje po stronie kontrahenta roszczenie cywilnoprawne do sprzedawcy o zwrot części ceny, jako nienależnego świadczenia. Kontrahent podatnika nie ma w takiej sytuacji uprawnienia do domagania się od organu podatkowego zwrotu nadpłaty w podatku od towarów i usług (por. wyrok NSA z 18 sierpnia 2000r, (...)). W konsekwencji nie można uzależnić jego roszczenia od tego czy zwrot taki nastąpi i kiedy organ podatkowy dokonana rozliczenia obowiązków podatkowych stron nieważnej transakcji.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto przy tym możliwość dochodzenia roszczenia kondykcyjnego także w części obejmującej podatek od towarów i usług jako świadczenia nienależnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2002r, I CKN, OSNC 2003/4/52; 27 lutego 2004r, V CK 293/03, OSNC 2005/3/51)

Obliczenie podatku od towarów i usług przy rozliczeniach i uwzględnienia go przez poprzednika prawnego powódki w kosztach uzyskania przychodów i związane z tym podatkowe profity nie mają znaczenia dla określenia rozmiaru roszczenia kondykcyjnego z art.410§2 kc (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 grudnia 2008r, I CSK 224/08, Lex nr 484665). Podobnie zapłacenie podatku przez pozwaną nie ma żadnego znaczenia dla rozliczeń między stronami w oparciu o przepisy o nienależnym świadczeniu.

Kwestia ta mogłaby być podnoszona jedynie w ramach regulacji art.409 kc, jednak pozwana zawierając nieważną umowę i odprowadzając od niej nienależny podatek od towarów i usług doskonale zdawała sobie sprawę ze statusu prawnego umowy i braku podstaw do naliczenia podatku, zużywając uzyskaną korzyść musiała się zatem liczyć z obowiązkiem zwrotu.

Zauważenia wymaga, iż stosunek podatkowy, którego efektem był zwrot podatku od towarów i usług na rzecz pozwanej zachodził wyłącznie między organem podatkowym, a pozwaną jako podatnikiem, bez względu na to kto poniósł ekonomiczny ciężar podatku. W konsekwencji zwrot nadpłaty przysługuje także wtedy, gdy ciężar podatku poniósł nabywca opodatkowanego towaru i nie może być warunkowany cywilnoprawnymi rozliczeniami między stronami opodatkowanej transakcji.

Podatek od towarów i usług został zwrócony przez organ podatkowy wobec ustalenia, że pozwaną i poprzednika prawnego powódki łączyła nieważna, pozorna umowa polegająca na wystawianiu fikcyjnych faktur nie dokumentujących rzeczywiście wykonanych usług, celem zmniejszenia kosztem Skarbu Państwa należności podatkowych poprzednika prawnego powódki za zapłatą na rzecz pozwanej „prowizji” za świadczenie tego rodzaju „usług” przy wykorzystaniu jej statusu jako kościelnej osoby prawnej. Podatek ten zatem był nienależny z uwagi na

stwierdzoną w postępowaniu podatkowym nieważność umowy, jego zwrot na rzecz poprzednika prawnego powódki nie może być zatem uzależniony od tego czy organ podatkowy dokona na rzecz pozwanej zwrotu podatku, jest to bowiem zdarzenie całkowicie bez znaczenia dla relacji cywilnoprawnych między poprzednikiem prawnym powódki, a pozwaną. Poprzednikowi prawnemu powódki przysługiwało zatem żądanie zwrotu świadczenia uiszczonego na podstawie umowy z pozwaną niezależnie od tego czy otrzymała ona od Skarbu Państwa zwrot podatku od towarów i usług, będącego częścią świadczenia spełnionego na podstawie nieważnej umowy.

Skarżąca nie bierze pod uwagę, że nie będąc stroną postępowania podatkowego nie ma wpływu na to czy pozwana podatek taki zapłaci mimo, że stanowił on część wynagrodzenia ani czy organ podatkowy dokona jego zwrotu.

Skarżąca nie może również zgłaszać roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w oderwaniu od stosunków prawnych łączących poprzednika prawnego powódki z pozwaną oraz abstrahując od przyczyn dla których doszło do zwrotu podatku.

Nie można zatem podzielić stanowiska Sądu Okręgowego jakoby brak było w sprawie podstaw do czynienia ustaleń dotyczących pozorności umowy między poprzednikiem prawnym powódki, a pozwaną, wobec nie przedstawienia przez powódkę dowodów tego stanu rzeczy będących efektem przyjętej koncepcji pozwu eliminującej nienależne świadczenie jako podstawę prawną roszczeń.

Z całą pewnością w zakresie zwrotu podatku od towarów i usług przyjąć można, że podstawą zwrotu było przyjęcie pozorności umowy, wynika to bowiem wprost z motywów decyzji administracyjnych. Jeżeli zatem powódka domaga się zwrotu podatku od towarów i usług uiszczonego przez jej poprzednika prawnego to nie można abstrahować przy ocenie tego roszczenia od przyczyn dla których podatek ten został zwrócony i od oceny stosunku prawnego będącego podstawą jego uiszczenia.

Jeżeli natomiast powódka eliminując z podstawy prawnej powództwa nienależne świadczenie twierdziłaby, iż stosunek prawny łączący strony był ważny to nie wiadomo w oparciu o jaką podstawę prawną miałyby domagać się części uiszczonego wynagrodzenia, skoro przy tej koncepcji podatek od wykonanej usługi był podatkiem należnym, a rozliczenia pozwanej z organem podatkowym w tych warunkach pozostają poza zakresem zainteresowania powódki.

Stanowisko powódki w zakresie wskazywanej podstawy roszczenia pozostaje niespójne i niekonsekwentne, co wynika w istocie z próby powołania się na przepisy ogólne o bezpodstawnym wzbogaceniu wobec przedawnienia roszczenia z nienależnego świadczenia, które pozostaje rzeczywistą podstawą prawną pozwu. Nie sposób przecież nie dostrzec, że przy braku ustaleń dotyczących nieważności umów nie jest jasne z jakich przyczyn miałyby podlegać zwrotowi część wynagrodzenia, skoro składający się na nie podatek od towarów i usług wchodził przy takiej koncepcji w skład ekwiwalentnej, rynkowej wartości nabywanego prawa i niewątpliwie był w tych warunkach podatkiem należnym.

Bieg terminu przedawnienia roszczenia wynikającego z nienależnego świadczenia spełnionego w wykonaniu bezwzględnie nieważnej czynności prawnej rozpoczyna się od dnia, w którym uprawniony mógł w najwcześniejszym możliwym momencie wezwać zobowiązanego do zapłaty (art.120§1 zd.2 kc i art.410§1 i 2 kc). Roszczenie z tytułu nienależnego świadczenia mającego taki charakter już w chwili spełnienia staje się wymagalne od tej chwili (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001r, V CKN 769/00, OSNC 2001/11/166). Według przeważających poglądów w piśmiennictwie i judykaturze na początek biegu przedawnienia określonego według zasad art.120§1 zd.2 kc nie ma wpływu nawet stan świadomości uprawnionego co do przysługiwania mu roszczenia, o tym rozstrzyga bowiem tylko obiektywnie ustalony, najwcześniejszy z możliwych termin wezwania dłużnika do wykonania zobowiązania. W przypadku gdy roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia wynika z nieważności bezwzględnej czynności prawnej będącą nieważnością ex tunc możliwość wezwania dłużnika do wykonania zobowiązania istnieje już od daty wykonania świadczenia bez względu na to kiedy strona, której przysługuje roszczenie uświadomiła sobie, iż zawarła nieważną umowę lub uświadomiła sobie potrzebę wystąpienia z roszczeniem. Nie ma zatem żadnych podstaw do podzielenia stanowiska powódki jakoby wymagalność roszczenia dochodzonego pozwem należało liczyć od marca 2007r, kiedy doszło do zwrotu na rzecz pozwanej podatku od towaru i usług.

Roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia związane, jak w rozpoznawanej sprawie z prowadzeniem działalności gospodarczej, z którym występuje przedsiębiorca podlega trzyletniemu przedawnieniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2003r, V CK 24/02, OSNC 2004/10/157 oraz z dnia 24 kwietnia 2003, I CKN 316/01, OSNC 2004/7-8/117). Zasadnie zatem Sąd Okręgowy przyjął, iż dochodzone przez powódkę roszczenie przedawniło się najpóźniej z końcem 2004r, to jest upływem trzech lat od zapłacenia ostatniej faktury.

Nie sposób również nie dostrzec, iż świadczenie uiszczone przez poprzednika prawnego powódki na rzecz pozwanej w warunkach opisanych w motywach rozstrzygnięć organu podatkowego z 19 grudnia 2006r stanowi świadczenie nienależne spełnione za dokonanie czynu zabronionego lub w celu niegodziwym.

Z dylematem kto powinien się utrzymać przy świadczeniu niegodziwym *accipiens* czy *solvens* z reguły radzono sobie zgodnie z zasadą *in pari delicto melior est causa possidentis*. W kodeksie zobowiązań (art.123) przyjmowano natomiast, iż ten kto drugiemu świadomie płaci za spełnienie czynu zabronionego lub przeciwnego dobrym obyczajom, albo w celu nakłonienia go do takiego czynu, ten nie ma prawa żądać zwrotu tego co zapłacił. Również nie ma prawa żądać zwrotu ten, kto wykonał zobowiązanie z czynności prawnej o celu niegodziwym, jeżeli niegodziwość zachodzi po jego stronie. W kodeksie cywilnym świadczenie spełnione w celu niegodziwym wobec nieważności umowy (art.58§1 i 2 kc) podlega zwrotowi *solvensowi*, co jest wątpliwe aksjologicznie zważywszy na naganność postępowania obu stron wymierzoną przeciwko Skarbowi Państwa. Bez znaczenia jest przy tym, iż roszczenie zgłasza poprzednik prawny powoda, skoro nabywając wierzycelność w drodze cesji wszedł on w jego sytuację prawną ze wszystkimi konsekwencjami tego stanu rzeczy. Problem ten w warstwie aksjologicznej jest łagodzony przez istnienie możliwości prawnej pozbawienia obu stron korzyści, jeżeli po ich stronie istnieje naganność, przez wykorzystanie instytucji przepadku świadczenia na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art.412 kc.

W realiach rozpoznawanej sprawy organ podatkowy mimo poczynienia ustaleń wskazujących na dokonywanie między poprzednikiem prawnym powoda, a pozwaną procedury zmierzającego do obniżenia należności podatkowych z wykorzystaniem statusu kościelnej osoby prawnej za opłatą na jej rzecz, dokonał zwrotu nienależnego świadczenia na rzecz *accipiens* nie wykorzystując uprzednio możliwości ubiegania się o jego przepadek na rzecz Skarbu Państwa (art.412 kc), przy czym dodatkowo oprocentował zwracane świadczenie od daty jego uiszczenia na rzecz Skarbu Państwa, które jest przedmiotem odrębnego powództwa opartego na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu w sprawie IC 44/10 (aktualna sygnatura XV C 192/12) Sądu Okręgowego w Gdańsku.

Zwrot ten spowodował spór między stronami- kto *accipiens* czy *solvens* ma się utrzymać przy świadczeniu niegodziwym (*conditio ob turpem vel iniustam causam*), przy czym problematyka aksjologii tego żądania z perspektywy art.5 kc w związku z obustronną świadomością naganności czynu jest nieaktualna wobec prawidłowego przyjęcia przez Sąd Okręgowy, iż roszczenie to jest przedawnione.

W świetle uwag wyżej poczynionych nie sposób zatem podzielić stanowiska skarżącej jakoby wyrok skutkował konsekwencjami nie do przyjęcia w systemie prawnym, skoro akceptuje wzbogacenie pozwanej kosztem poprzednika prawnego powódki, chroniąc osobę wzbogaconą kosztem zubożonej. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest przedawnienie roszczenia poprzednika prawnego powódki z nienależnego świadczenia, a nie oderwane od aksjologii systemu prawnego akceptowanie wzbogacenia pozwanej. Konsekwencje tego stanu rzeczy mogą być dla osoby zubożonej rygorystyczne, ale taki charakter z woli ustawodawcy mają wszystkie przepisy o przedawnieniu, znajdujące zastosowanie nie tylko w stosunku do podmiotów zawierających nieważne umowy celem zmniejszenia swoich należności podatkowych kosztem Skarbu Państwa. Konieczną przesłanką roszczenia opartego na bezpodstawnym wzbogaceniu jest istnienie korzyści w majątku wzbogaconego i uszczerbku w majątku zubożonego. Ta współzależność polega na tym, że zarówno korzyść jak uszczerbek są wynikiem jednego zdarzenia. Nie podlega zatem wydaniu wzbogacenie spowodowane przez upływ terminu przedawnienia gdyż źródłem wzbogacenia z istoty są odrębne od siebie niezależne stosunki prawne i zdarzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 grudnia 1968r, I CR 448/68, Lex nr 6431).

Zauważenia wymaga, iż niezależnie od wystąpienia przez powódkę z przedawnionym żądaniem opartym na nienależnym świadczeniu jest ono bezzasadne w zakresie w jakim opiera się na treści art.405 kc niezależnie od argumentacji wyżej podniesionej, co do kwoty 1.614.976 zł, w zakresie w jakim dotyczy podatku od towarów i usług zwróconego pozwanej na podstawie decyzji z 19 grudnia 2006r nr (...) (k.46-89) od transakcji z poprzednikiem prawnym powódki w zakresie faktury VAT (...) (podatek 440.000- k.90), w zakresie faktury VAT (...) (podatek 206.976 zł- k.96), w zakresie faktury VAT (...)(podatek 77.000 zł- k.99), w zakresie faktury VAT (...) (podatek 440.000 zł-k.106), w zakresie faktury VAT (...) (podatek 22.000 zł- k.112), w zakresie faktury VAT (...) (podatek 66.000 zł – k.114), w zakresie faktury VAT (...) (podatek 363.000 zł-117).

Jak wynika z poczynionych w sprawie ustaleń co do tej decyzji nastąpiło decyzją z 21 czerwca 2010r Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej stwierdzenie jej nieważności z uwagi na to że zapadła ona bez uprzedniego wzruszenia postanowienia z 19 grudnia 2006r dotyczącego zobowiązania podatkowego w przedmiocie podatku od towarów i usług za ten sam okres, co do którego uprzednio nastąpiło umorzenie postępowania kontrolnego z uwagi na przedawnienie zobowiązania podatkowego (decyzja k. 572-576). Na skutek wniosku pozwanej o ponowne rozpatrzenie sprawy Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej decyzją z 9 września 2010r utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję (decyzja k.568-571). Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z 8 maja 2012r wydanym w sprawie I (...) oddalił skargę kasacyjną pozwanej od wzmiankowanej decyzji (wyrok k.643-649), co oznacza, iż wobec stwierdzenia nieważności decyzji pozwana jest zobligowana do zwrotu podatku który na jej podstawie otrzymała. W związku z nienależnie wypłaconą nadpłatą podatku w oparciu o nieważną decyzję na podstawie tytułu wykonawczego jest prowadzona egzekucja administracyjna tej należności wobec pozwanej (tytuł wykonawczy k.537-538), a podejmowane przez nią próby doprowadzenia do umorzenia tego postępowania są bezskuteczne (k.539-548, 624-641, 651-662). Nie powiodła się również próba podważenia przez pozwaną postanowienia z 26 lipca 2006r Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w G. nr (...), którego istnienie w obrocie prawnym było podstawą stwierdzenia nieważności decyzji z 19 grudnia 2006r nr (...) (k. 613-620,621-630).

Skoro co do kwoty 1.614.976 zł. zwróconego podatku objętego sporem, w postępowaniu administracyjnym stwierdzono, iż zwrot nastąpił w oparciu o nieważną decyzję i co do kwoty objętej tą decyzją toczy się postępowanie egzekucyjne wobec pozwanej to nie sposób twierdzić, iż pozwana jest w tym zakresie bezpodstawnie wzbogacona kosztem powódki również w ramach koncepcji stanowiącej podstawę pozwu opierającej się na treści art.405 kc, skoro uzyskane przez nią aktywa zostały skutecznie w toku postępowania administracyjnego zakwestionowane, jako będące efektem nieważnej decyzji, czego konsekwencją jest spoczywający na pozwanej obowiązek ich zwrotu.

Z przytoczonych względów na podstawie art.385 kpc apelacja podlegała oddaleniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie 98§1 i 3 kpc w zw z §6 pkt 7 w zw z §13 ust.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz 1348 z późn zm) na zasadzie odpowiedzialności za wynik sporu w postępowaniu odwoławczym.

Sprostowania oczywistej omyłki w nazwie powódki w zaskarżonym wyroku dokonano na podstawie art. 350§3 kpc w zw z 350§1 kpc ujmując człon nazwy powódki (...) w cudzysłów zgodnie z odpisem z KRS (k.12-15).